

ŠOLA V NARAVI

CENTER ŠOLSKIH IN OBŠOLSKIH DEJAVNOSTI • Revija za spodbujanje in razvoj šole v naravi • Letnik II • Maj 2013

C Š O D

C Š O D

Izdajatelj
CENTER ŠOLSKIH IN
OBŠOLSKIH DEJAVNOSTI
Frankopanska 9
1000 Ljubljana, Slovenija

E-naslov: info@csod.si
Spletna stran: www.csod.si
Telefon: 01 2348 600
Telefaks: 01 2348 630

Revija sofinancira
Ministrstvo za izobraževanje,
znanost in šport

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Odgovorna oseba
Alenka Kovšca

Uredništvo
Irena Kokalj
mag. Ida Kavčič
Mirjana Jesenek Mori
Igor Rudman
Matjaž Žmitek

Recenzija
dr. Jelka Strgar

Naklada
2000 izvodov

Lektoriranje
Darinka Verdonik, prof. slov.

Oblikovanje in tisk
Tiskarna Pleško d.o.o.

Cena: 0,5 €

ISSN 1855-5772

Dom Ajda

Dom Ajda se nahaja nad vasjo Libeliče na 617 metrih nadmorske višine. Oko pone-se opazovalca na prečudovite okoliške hribe, kjer lahko zgodnji obiskovalci opazujejo nepozaben sončni vzhod. Na tem prelepem, nekoliko skritem kotičku Koroške preživljajo šolo v naravi učenci in dijaki osnovnih in srednjih šol in tudi otroci iz zamejstva.

Okolica doma nudi učencem in dijakom neskončno možnosti za raziskovanje, neposredno doživljanje narave in izvajanje raznih športnih dejavnosti. Naj jih naštejemo nekaj: športno plezanje na dvanajstmetrski zunanji in manjši notranji plezalni steni, lokostrelstvo, orientacija, kanuizem po reki Dravi, kolesarjenje in pohodništvo po bližnjih poteh v neokrnjeni naravi, kjer lahko obiskovalci zadihajo s polnimi pljuči in napolnijo telo s pozitivno energijo.

Med naravoslovnimi dejavnostmi bi omenila raziskovanje in neposredno doživljanje skrivnosti življenja bližnjega gozda in različnih vodnih ekosistemov ter proučevanje različnih živali in rastlin v bližnji okolici, tako na travniku kot v gozdu in vodi. V bližini doma je speljana gozdna učna pot, po kateri se sprehodimo do vasi Libeliče. Vas ponuja ogromno možnosti za ogled različnih zbirk in muzejev, kot so: kmečka zbirka – muzej starega kmečkega orodja, črna kuhinja, plebiscitni muzej in dobro opremljena stara učilnica, kjer lahko obiskovalci resnično dobijo občutek, kako je poučevanje potekalo v starih časih. V vasi si lahko ogledamo še znamenitost, to je cerkev Sv. Martina, ob njej pa stoji kostnica iz 12. stoletja. Ta je ena izmed treh še danes ohranjenih v Sloveniji iz tistega časovnega obdobja, s tako bogato vsebino, da obiskovalca vedno znova presune.

V zimskem času našo okolico pokrije debela snežna odeja in spremeni se v pravo zimsko pravljico. S snegom in ivjem pokrita drevesa kar sama vabijo na izlete v

okoljske gozdove, krmilnice ob domu privablja številne ptičje obiskovalce, ki jih otroci neutrudno opazujejo, proučujejo in zanje tudi poskrbijo. V zasneženem gozdu pozimi iščejo in proučujejo sledove živali. Otroška ustvarjalnost in domišljija pa se pokažeta pri gradnji iglujev, bivakov in oblikovanju različnih drugih skulptur iz snega. V neposredni okolici doma se lahko udeleženci preizkusijo tudi v teku na smučeh, ne manjka pa niti zabave in sprostitve.

Kot novost ponujamo v domu program »Prva pomoč na Ajdi« za osnovne šole. Tedenski program izvajamo v dveh oblikah, in sicer kot »Teden prve pomoči« in z naslovom »Zdravo in s celo glavo na izlete v naravo«. V domu Ajda smo za namen poučevanja PP pridobili defibrilator in lutke za reanimacijo, ki izredno pripomorejo k razumevanju in neposrednemu izkušenskemu učenju TPO – temeljnih postopkov oživljanja.

Kot drugo novost smo pripravili programe – projekte za vrtce, in sicer »Zoper vsako bolezen raste rožca na svetu«, »Medvedka je pičila čebela – kaj naj storim?«, »Ko žrvgolijo ptički« ter »Čutila na preži«. Programi so povezani s kurikulumom

za vrtce in primerni predvsem za drugo starostno skupino otrok, od 3 do 6 let.

Pomemben del šole v naravi je poleg razvijanja pozitivnega odnosa do narave tudi razvijanje odnosov do sebe in drugih, naučiti se sodelovati, se podpreti in si pomagati. Dom Ajda s svojimi namestitvenimi pogoji (večposteljne sobe, več prostorov za druženje) in pestrim programom ponuja tudi možnosti za dobro socializacijo udeležencev. Kot novost ponujamo tudi program »Edini košček vesolja, ki ga lahko popravim, sem jaz sam!«, v katerem preko različnih pristopov udeleženci še aktivneje razvijajo veščine socializacije.

Za nami je že dolga pot in dolgoletne izkušnje, saj smo eden izmed prvih domov, ki je oral ledino šole v naravi. Dolgoletne izkušnje pa dajejo dodano vrednost k izvedbi programa. Zaposleni v domu se trudimo, da se naši obiskovalci počutijo sprejete in domače ter da od nas odhajajo zadovoljni in polni novih doživetij. Pridite in se o tem sami prepričajte!

Milena Hrstel,
univ. dipl. biolog, prof.

Razumevanje konceptov in vprašanj

UVOD

Učitelji v šoli v naravi imajo ključno vlogo pri spodbujanju mladih, da uživajo in se odzivajo na neposredne izkušnje v okolju. Pomagajo jim razumeti, kako narava deluje, kako se pojavijo problemi zaradi socialnih, gospodarskih in političnih vzrokov. Podpirajo učenje v razredu in omogočijo skupinam raziskovati in analizirati resnične probleme.

Učitelj v naravi ne sme začeti s preveliko količino informacij, saj to povzroča zmedo in odvrta učence od osebnih izkušenj. Pomembno je, da zunaj ne delamo enako kot v učilnici, saj sicer izgubimo prednost neformalnosti, motivacije in uživanja. Učitelji morajo biti selektivni in se osredotočiti na ideje, koncepte in spretnosti, kar je še posebej pomembno pri učenju za trajnostni razvoj. Eden od načinov je razmišljanje o ključnih vprašanjih, na katera morajo mladi odgovarjati:

- Kako narava deluje? Kateri so osnovni ekološki koncepti, ki nas povezujejo z ostalim življenjem na Zemlji?
- Kdo sprejema odločitve, ki oblikujejo naše okolje, od dvorišča do planeta, bližnje in širše okolje?
- Kako lahko sodelujemo v demokratičnem procesu?

Učitelji v šoli naravi morajo za reševanje teh vprašanj uvesti koncepte, vzpodbujati vprašanja in kritično razmišljanje in usposobiti mlade, da sami aktivno delujejo. Dober začetek je razmišljanje o naših ekoloških povezavah.

POVEZANOST – UVAJANJE EKOLOGIJE

Mnogi učitelji v šoli v naravi se bojijo poučevati ekologijo. Njihovo znanje mogoče ni dovolj veliko in občutek imajo, da morajo prepoznati vse rastline in živali, ki jih v naravi opazijo, da bi bili uspešni učitelji. Toda pomembnejši je razgovor o glavnih principih ekologije kot pa prepoznavanje podrobnosti. Izkušnje v naravi so idealna priložnost za učenje teh principov. V zgodnjih 70-ih je ameriški ekolog Barry Commoner sestavil skupek »zakonov ekologije«, ki nam pomagajo razumeti naš odnos z naravo. Ti zakoni so uporaben okvir za učitelje v šoli v naravi:

1. Vse je z vsem povezano.
2. Vse mora nekam iti.
3. Vse se neprestano spreminja.
4. Brezplačno kosilo ne obstaja.
5. Vse ima svoje meje.

1. Vse je povezano

Koncept, da je vse povezano, je verjetno najpomembnejši. Naš planet si lahko zamislimo kot vesoljsko ladjo, na kateri so potniki odvisni drug od drugega. Če so nekateri potniki poškodovani, bodo nastale posledice za ostale. Nekatero povezavo v naravi so očitne, npr. medsebojna odvisnost rastlin in živali zaradi hrane. Prehranjevalna veriga prikazuje te povezave.

Energija sonca predstavlja začetek vsake prehranjevalne verige. Proizvajalci sprejmejo to energijo in jo pretvorijo v hrano za primarne potrošnike (herbivore – rastlinojedce). Nekaj od te energije pride do sekundarnih potrošnikov (karnivorov – mesojedcev). Ko mesojedec umre, ostale vrste (razkrojevalci) pomagajo pri razkroju njihovih teles in predstavljajo zadnji člen v prehranjevalni verigi. Vse vrste so vključene v različne prehranjevalne verige, ki povezane tvorijo prehranjevalni splet.

Hrana je samo eden od načinov, kako so rastline in živali povezane. Od rastlin smo odvisni tudi za zrak, ki ga dihamo, medtem ko rastline porabljajo ogljikov dioksid, ki ga mi izdihamo. Iz rastlin in živali dobimo tudi razne izdelke za različne potrebe in razkošje, od oblačil, zavetja do goriva in zdravil. Povezave so vsepovsod okoli nas in kot učitelji moramo posvetiti pozornost tej medsebojni odvisnosti.

Dejavnost: Postanimo povezani

To je preprosta dejavnost, ki pokaže, kako so različni deli ekosistema povezani med seboj. Voditelj potrebuje klobčič volne in komplet kartic s slikami različnih delov ekosistema (sonce, prst, voda, trava, drevesa, žuželke, črvi, ptice, sesalci, glive ...). Vsakemu članu skupine v krogu damo po eno kartico. Vprašamo: kaj je izvor vse energije na Zemlji? (Sonce.) Začnemo tako, da damo klobčič volne v roke osebi s kartico s soncem. Vprašamo: kdo je odvisen od sonca, da dobi hrano? (Rastline.) Sonce obdrži konec niti, klobčič pa poda naprej do udeleženca s kartico z rastlino. Nadaljujemo z vprašanjem: kdo je povezan z rastlino? Razložimo povezavo. Volna potuje od enega do drugega udeleženca kroga, dokler niso vsi povezani. Možno je, da so posamezni deli ekosistema povezani večkrat. Povezave so

lahko za zavetje, gradbeni material, zaščito kot tudi za hrano.

Ko so vsi deli povezani, naj skupina nategne posamezno nitko, tako da so povezave še bolj očitne. Skupini nato predstavimo grožnjo, kot je onesnaženje vode ali škropljenje z insekticidi. Predstavimo posledice, ki bi jih imelo na ostale dele spleta. Udeleženec, ki je ogrožen, spusti nitko volne iz rok ali pa se usede, nitko volne pa še vedno obdrži v svojih rokah.

2. Vse mora nekam iti

*Jaz zapuščam sebe blatu,
Da bo rasla trava, ki jo ljubim.
Če bi me rad videl še enkrat,
Me poišči pod svojim škornjem.*

Walt Whitman

Vse, kar se dogaja na Zemlji – življenje, hranjenje, rast, umiranje – se dogaja v zraku, v vodi ali prsti. Ti osnovni materiali se uporabljajo vedno znova in znova. Voda, ki jo pijemo, je bila milijonkrat reciklirana. Dihamo isti recikliran zrak, ki so ga dihali dinosavri. Hranilne snovi iz zemlje potujejo skozi koreninski sistem do rastlin in se povrnejo v prst, ko rastlina odmre. Tudi ko mi umremo, naš pepel ne more izginiti, ampak postane del istega cikla hranilnih snovi.

Kot voditelji lahko uporabimo naravo, da predstavimo koncept kroženja snovi. Veliko je na primer priložnosti, da se pogovarjamo o vremenu in letnih časih. Preko leta lahko mladi opazujejo novo rast rastlin spomladi in kasneje cvetenje, zorenje sadežev, razširjanje semen in odmiranje proti koncu leta. Veliko je priložnosti za pogovor o vodnem ciklu. Vidimo lahko nastajanje oblakov, občutimo dež in vpliv na reke in slapove. Kasneje lahko opazujemo, kako sonce in veter sušita, ko voda izpareva nazaj v atmosfero, da spet nastanejo oblaki. Lahko razpravljamo tudi o kroženju hranilnih snovi. Rastline dobijo hranilne snovi v vodi, ki jo dobijo iz prsti, medtem ko živali dobijo hranilne snovi, ko pojejo druge rastline in živali. Glive dobijo hranilne snovi iz mrtvih ali živih rastlin ali živali, na katerih živijo. Hranilne snovi se vračajo v prst z iztrebki in odpadanjem listov in ko rastline in živali odmrejo. Kroženje hranilnih snovi se dogaja okoli nas, mi moramo le odpreti oči, da vidimo znake.

3. Vse se neprestano spreminja

V naravi nič ne miruje, sprememba predstavlja stalnico. Nekatere spremembe se zgodijo v več milijon letih. Razporeditev morja, kopnega, podnebja in vegetacije se je v preteklosti dramatično spreminjala. Na primer v nekaterih geoloških dobah je bila Evropa prekrita s plitvim tropskim morjem, drugič je bila suha peščena puščava, potem pokrita z ledenikom in ledeno kapo. Dokazi za to so prisotni v kamninah in obliki površja, ki ga vidimo. Večji del Zemljine zgodovine ni bilo življenja na planetu. Na nekaterih mestih lahko najdemo kamnine, ki so nastale, še preden so obstajala najbolj enostavna bitja. Druge kamnine nam pokažejo fosile živali in rastlin, ki so že davno izumrle. Živa bitja so se prilagajala v dolgih obdobjih na določene situacije in življenjski prostor. Površje se še vedno spreminja. Na Zemlji je le še nekaj popolnoma naravnih mest, večina okolja pa kaže znake človeške aktivnosti. Rastline in živali na nekem področju niso vedno iste. Na primer če je del kmetijske zemlje zapuščen, se bodo razširile določene rastline in živali, postopoma pa jih bodo zamenjale druge. Temu procesu pravimo ekološka sukcesija. Nekatera področja bi se zarasla v listopadni gozd, če bi opustili košnjo in pašo živali.

Živa bitja se v dolgem obdobju spreminjajo; razvijejo in prilagodijo se okolici. Kljuni ptičev so dober primer prilagoditve. Na primer ptice ujede imajo kljukast kljun za trganje mesa, pobježniki imajo dolg kljun za kopanje v pesek in blato, ščinkavci imajo močan, širok kljun za trenje semen in oreškov in muharji imajo tanek kljun, da ulovijo žuželke.

Razumevanje evolucije in sprememb nam pomaga ceniti naše lastno življenje. Vemo, da so mnoge vrste izumrle, in naše delovanje je mnoge ogrozilo do izumrtja.

4. Brezplačno kosilo ne obstaja

Karkoli počnemo, vpliva na naš planet. Pomislite na zburjanje po taborjenju v planinah. Ali to res predstavlja dejavnost, ki ima majhen vpliv na okolje? Zbudimo se v spalnih vrečah iz sintetičnih vlaken, znotraj šotora, izdelanega na Poljskem, ki je še en produkt naftne industrije. Oblečemo se v oblačila, ki so izdelana iz sintetičnih in naravnih materialov: bombaža iz Indije, volne iz Škotske, zadrge iz Koreje, flisa iz ICI brez pravega naslova. Usnje naših čevljev izdelujejo iz kravih kož v Italiji, guma je s plan-taž Malezije. Prižgemo gorilnik iz kovin,

ki izvirajo iz Kanade in Južne Amerike, z vžgalico, katere les je nekoč rasel na Švedskem. Voda je sicer iz našega lokalnega okolja, vendar prihaja skupaj z delci zraka iz treh kontinentov. Ko voda zavre, jo vlijemo v plastične posodice, izdelane na Kitajskem, in dodamo vrečko čaja, ki je rasel na strmih pobočjih Šrilanke. Dodamo nekaj mleka v prahu iz Švice in sladkor iz Barbadosa. Sedaj začnemo pripravljati zajtrk. Koruzni kosmiči so nekoč rasli v ZDA, margarina je narejena iz rastlinskih olj, ki prihajajo iz Evrope in Afrike, slanina je od prašičev iz Danske, sol iz lokalnega rudnika in poper iz južne Indije.

Sledi uživanje na prostem, vendar je najprej potrebno narediti nekaj povezav. Kaj se je zgodilo z malezijskim tropskim deževnim gozdom, ki so ga nadomestile plantaže kavčuka, in koliko vrst je izginilo zaradi tega? Katere insekticide in gnojila uporabljajo za koruzo v ZDA in na plantažah čaja na Šrilanki in kje te kemikalije končajo? Kako je s stroški za mehanizacijo pri kmetovanju in za transport produktov po zemeljski obli? Kakšen je njihov vpliv na svetovne zaloge? Učitelji v šoli naravi lahko uporabijo veliko situacij v naravi, da postavijo vprašanja o naši povezavi s planetom in da ilustrirajo koncept »ni brezplačnega kosila«.

Vse ima meje

Vsi zemeljski viri so omejeni. Nekateri, kot so fosilna goriva (olje, plin in premog) in minerali, so neobnovljivi. Uporabimo jih lahko samo enkrat. Na te vire smo gledali, kot da so neomejeni, in smo tako postali popolnoma odvisni od nove tehnologije, da se omogoči novo izkoriščanje. Rezultat teh procesov so poškodovana okolja in izumrtje mnogih živali in rastlin. Danes se skupaj borimo, da bi ohranili biodiverzitet, pestrost življenja v različnih ekosistemih. Ostali viri, kot so drevesa in kmetijski pridelki, so obnovljivi, vendar moramo ohraniti in zamenjati obstoječe zaloge. Eden glavnih problemov na Zemlji je ta, da majhen delež svetovne populacije porabi večino njenih virov. Smo del t. i. razvitega sveta, za katerega je značilna prekomerna potrošnja in prekomerna količina odpadkov. Naš način življenja je pripeljal k izgubljanju biodiverzitet v mnogih predelih sveta. Večje države severa so se začele zavedati, da ne morejo več metati odpadkov v morje ali jih sežigati brez posledic. Zemlja ima omejene zmogljivosti za spopadanje z našimi odpadki. Na drugi strani pa večina svetovne

populacije živi tako, da zadovoljuje le svoje osnovne življenjske potrebe po hrani, zavetju in oblačilih, in milijoni se bojujejo, da bi našli dovolj virov za preživetje. Oboje, prekomerna potrošnja in ekstremna revščina, vodita k uničenju okolja.

Razumevanje ekologije nam zagotavlja dosti več kot le razumevanje bioloških odnosov. Spodbuja nas, da se začnemo spraševati o lastnem odnosu in vrednotenju življenja na tem planetu. Lahko začnemo kritično gledati na našo povezanost z okoljem. Okoljska vzgoja povezuje razumevanje ekologije z osebnim in socialnim vedenjem.

KRITIČNO RAZMIŠLJANJE

Za večino ljudi in večino učiteljev izkušnje v naravi, razumevanje ekologije in zavedanje o okoljskih problemih predstavljajo osnovo za trajnostni razvoj. A ta pristop je zelo omejen.

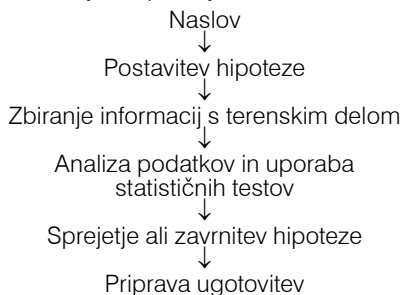
Peter Martin meni, da pri učenju za trajnostni razvoj niso dovolj le neposredne izkušnje ali znanstveno razumevanje odnosov ali celo nakazane definicije stališč in vrednot. Mladim moramo zagotoviti priložnosti, da sami razmišljajo in pridejo do svojih ugotovitev. Okoljska vzgoja pomeni kvalitetno izobraževanje, ki omogoča mladim, da razumejo in sodelujejo v demokratičnih procesih. Ob raziskavah se začnemo spraševati in iskati odgovore: kako pridemo do odločitev, ki vplivajo na okolje? Eden izmed pristopov kritičnega razmišljanja v šoli v naravi je preko terenskih raziskav.

Terenske raziskave

Večina mladih se prvič sreča s terenskim delom preko učenja na prostem, ki ga izvajajo učitelji v skladu s kurikulumom geografije ali biologije. Po ustaljenem načinu je poudarek na gledanju, opazovanju in enostavnem zapisovanju – očesna tehnika. To je uporaben uvod v novem okolju in pomaga mladim, da dobijo občutek za pokrajino. Pogosto je vodeno s strani učitelja in je nestrukturirano.

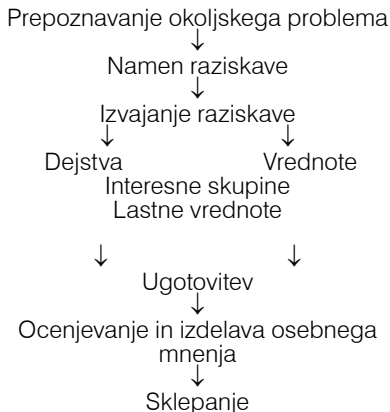
Nekaj časa nazaj je terensko delo trpelo za neutemeljenim poskusom, da bi bilo objektivno in da bi se merilo vse, kar je mogoče. Kvadranti so bili postavljeni naključno in rastlinske vrste skrbno preštete, reke so bile analizirane z uporabo merilnih tračkov, klinometrov in plavajočih pomaranč. In mladi so stali na križiščih ter beležili pretok prometa, dokler niso bili zdolgočaseni

do konca. Vse je bilo narejeno z namenom po bolj znanstvenem pristopu. Terenske raziskave so sprejele znanstveno metodo z naslednjim zaporedjem faz:

Hipoteza je bila postavljena glede na izbrano temo, na primer povezava naklona struge in števila meandrov ali število trgovin glede na velikost populacije. Informacije so bile zbrane in analizirane s pomočjo statističnih testov, da so bile bolj verodostojne. Na koncu se je sprejela ali ovrgla postavljena hipoteza in razpravljalo se je o posledicah. Mnenje je bilo, da ta pristop daje zgradbo in natančnost terenskim raziskavam. Vprašljiva pa je njegova ustreznost. Ali je razmerje na reki ali v naselju sploh pomembno ali je to le akademska vaja? Ali smo sploh lahko (ali bi sploh lahko poskusili biti) objektivni, ko pa smo del okolja, ki ga želimo meriti?

Na srečo so se terenske analize izoliranih delov fizikalnega, biološkega, socialnega ali ekonomskega sistema spremenile. Danes je pri terenskem delu poudarek na razumevanju pravih problemov, kar vključuje odnose med ljudmi in naravnim sistemom. Na primer: raziskovanje potoka se lahko začne z opazovanjem habitatov, življenjskimi cikli in prehranjevalnimi verigami. Nato se razširi na ugotavljanje, da prisotnost ali odsotnost nekaterih vrst organizmov določa različne stopnje onesnaženja. Če so prisotne ličinke enodnevnice in vrbnic, je voda zelo čista. Če teh ni, ampak so prisotne ličinke mladoletnic, pojavljajo pa se tudi postranice, je voda rahlo onesnažena. Če je voda bolj onesnažena, so prisotne vodne pršice in krvavi črvi. Odsotnost vseh teh vrst in prisotnost blatnih črvov in ličink blatnic pomeni visoko stopnjo onesnaženosti. Takšna raziskava omogoča primerjavo različnih potokov in sproži vprašanja in nadaljnje raziskave o posledicah onesnaženja. To je primer pristopa s kritičnim razmišljanjem, pri katerem so mladi aktivno vključeni v vprašanja in probleme. Shema takega pristopa je naslednja:

Ta pristop je veliko bolj ustrezen za učenje za trajnostni razvoj, saj vključuje mlade v veliko različnih spretnosti in jim omogoča, da raziskujejo odnose in vrednote drugih ljudi ter razvijajo svoje. Sami morajo izbrati metode za zbiranje informacij, interesne skupine, razpravljajo o različnih situacijah, tehtajo argumente in oblikujejo lastno mnenje.

Obstaja več okoljskih problemov z vplivom na okolje, ki jih učitelji v šoli v naravi lahko uporabijo kot osnovo za raziskavo. Nekaj primerov je tu, veliko pa se jih najde s prebiranjem časopisov:

- gradnja velikega supermarketa na robu mesta
- lokacija vetrnih elektrarn
- zaprtje osnovne šole v majhni vasi
- jezero za rekreacijo in varovanje narave
- gradnja velikega jezusa na ustju reke
- gradnja nove obvoznice za mesto
- gradnja doma za ostarele na podeželju
- vožnja s štirikolesniki po gozdnih poteh
- razširitev kamnoloma v nacionalni park

Predstavili bomo enega od zgoraj naštetih problemov, da pokažemo raziskovalni način s kritičnim razmišljanjem.

Primer: **Kamnoseštvo v nacionalnem parku**

Problem

Razširitev obstoječega kamnoloma v naravni park, eno od enajstih področij Anglije in Walesa, ki je ovrednoteno kot pokrajina nacionalnega pomena s posebno zaščito. Vloga parka je ohranjanje in povečevanje naravne lepote, življenja v divjini, kulturne dediščine in omogočati ljudem, da razumejo in uživajo v parku. Park spodbuja tudi socialno in ekonomsko blaginjo za lokalno skupnost znotraj parka. Potrebno je najti ravnovesje med varovanjem, rekreacijo in lokalno ekonomijo.

Namen raziskave

Namen je raziskati problem, pretehtati argumente za razširitev kamnoloma in proti njej ter pripraviti odločitev glede na zbrane dokaze.

Izvajanje raziskave s terenskim delom

To lahko vključuje:

1. Raziskovanje zgodovine kamnoloma na tem območju. Lahko obstaja dolga tradicija kamnoseštva, ki se je izvajalo že pred ustanovitvijo nacionalnega parka. Informacije lahko pridobijo iz knjig, starih kart in zapiskov, od lokalnih zgodovinarjev ...
2. Razmišljanje o vrednosti kamnoloma za lokalno skupnost. Koliko služb zagotavlja posredno in neposredno? Ali bi razširitev zagotovila dodatne zaposlitve ali zaščitila obstoječe? Kakšne so alternative? Vir podatkov so lahko letna poročila organizacije, članki v časopisih, intervjuji z lokalnimi prebivalci ...
3. Ocenjevanje vpliva razširitve kamnoloma. Verjetno bo vplivalo na videz pokrajine – videz kamnoloma, veliki kupi. Vpliva lahko na življenje živali in rastlin v parku. Razširitev lahko povzroči večji hrup in povečanje prometa na ozkih lokalnih cestah. Mladi lahko izdelajo skice in naredijo fotografije ter predstavijo obstoječi in razširjeni kamnolom.
4. Iskanje mnenj različnih interesnih skupin ljudi. Posamezniki intervjuvajo ali anketirajo lokalne prebivalce, zaposlene v kamnolomu, predstavnike lokalne skupnosti, obiskovalce ... Dodaten vir so lahko pisma bralcev in komentarji v lokalnem časopisu in na radiu.
5. Postavitev problema v nacionalni kontekst. Ali je razširitev kamnoloma nacionalni interes? Ali obstajajo alternativni viri kamnin zunaj parka? Kakšno je mnenje upravljavcev parka? Te informacije se navadno najdejo v poročilih organizacije, z intervjuvanjem zaposlenih v parku, na obvestilnih in izobraževalnih tablah.

Predstavitev podatkov

Ta raziskava bo dala tako dejanske podatke kot tudi mnenja različnih interesnih skupin. Obstaja več načinov za predstavitev idej: lahko je v obliki skupinskega poročila, predstavitev na javnih srečanjih, igre vlog ali pa skupina pripravi poročilo na radiu ali televiziji.

Ovrednotenje in izdelava mnenj

Mlade vključimo v različne probleme, lahko izrazijo svoje poglede glede na

lastne interese in vrednote. Svoje mnenje pa lahko spremenijo ali prilagodijo glede na diskusijo in pogovor. Pomembno je, da spoznajo, da so le redki problemi enostranski. Na primer mnogi trdijo, da kamnolom kvari lepoto pokrajine, toda vseeno zagotavlja službe, ohranja vas in tradicijo pri življenju.

POMEN IGRANJA VLOG

Prav tako kot učenje v naravi tudi igra vlog vključuje aktivne in eksperimentalne metode učenja. Čeprav ni usmerjeno v pridobivanje znanja, so za igro vlog potrebne raziskovalne spretnosti. Pogosto služi kot motivacija za učenje. Ljudem omogoča, da odkrijejo svoje občutke in si razjasnijo svoje vrednote.

Igra vlog je manj pogosta, ima svežino, vzpodbuja našo ustvarjalnost in omogoča globlje razumevanje. V njej se pokaže, da ima vsak veliko znanja in izkušenj, ki jih je potrebno izkoristiti. Včasih se pokaže, da ljudje vedo več, kot so mislili. Igra vlog je socialna aktivnost, ki sama po sebi vzpodbuja motivacijo in učenje pri mladih. S skupinskim delom pri ustvarjanju igre vlog mladi razvijejo mnoge socialne veščine. Naučijo se pogajati, sklepati kompromise in delati kot član skupine. Na drugi strani pa je igra vlog lahko zelo osebna in omogoča refleksijo ter razvija stališča in vrednote.

V igro vlog so vključeni primeri iz življenja. Predstavlja pomemben način raziskovanja okoljskih problemov. Mladim ponuja možnost, da raziskujejo primere z očmi drugega. Primer v nadaljevanju pokaže, kako lahko igro vlog uporabimo pri učenju na terenu, da postanemo aktivno vključeni v določen okoljski problem.

Primer: **Raziskovanje ekološkega problema z igro vlog**

Predstavitve problema

Vodja predstavi predlog o postavitvi gondole na priljubljeno goro v nacionalnem parku in razloži, da lahko imajo različni člani lokalne skupnosti različne poglede na to.

Dodeljevanje vlog

Članom skupine dodelimo različne vloge v skupnosti. Primeri so lahko: kmet, mlada mamica, lastnik trgovine, upokojenec, član gorske reševalne službe, voznik taksija, lastnik vikenda, novinar, delavec v kamnolomu, šofer tovornjaka, naravoslovec, pohodnik. Uporabimo

kartice z informacijami, da se posameznik lažje poistoveti z osebo, ki jo igra. Tu sta dva primera:

Jan se je preselil v vas po upokojitvi po dolgoletni službi v mestu. To vas je izbral, ker je bila manj razvita od drugih. Rad ureja vrt, balina in se druži s prijatelji ob pivu v vaški gostilni. Želi, da vas ostane taka, kot je, in meni, da bi gondola privabila več turistov, povzročila bi več hrupa in veliko prometa na cesti.

Drago je voznik taksija in že celo življenje živi v tej vasi. Iz dneva v dan se bori za zaslužek s taksijem in poleg tega dodatno služi še s čiščenjem. Je poznan v skupnosti in pomaga organizirati družabna srečanja za starejše. Idejo o gondoli podpira, saj bo prinesla dodatno delo v vas in več potreb po vožnjah s taksijem.

Z očmi druge osebe

Posamezniki ali partnerji, če je skupina večja, se poskušajo vživeti vsak v svoj lik. Zbirajo informacije o problemu s stališča osebe, ki jo predstavljajo. Nekaj informacij lahko pridobijo z obiskom vasi in izletom po planini. Informacije dobijo iz starejših in novejših fotografij in zemljevidov, starejši poročil industrije, današnjih planov, pisem lokalnim časopisom (resnična ali izmišljena).

Primer gondole

Učitelj prevzame vlogo povezovalca – predstavnika urada za razvoj. Primer je predstavljen na javnem srečanju v vasi. Na sestanku so udeleženci, ki so bili prej omenjeni. Predstavniki za razvoj predstavi ponudbo in pozitivne posledice v primeru ugodne rešitve predloga, na primer tako:

Urad za razvoj ima v načrtu postavitev gondole na goro ... To bo mnogim omogočilo, da bodo obiskali gore. Mladi, starejši in gibalno ovirani bodo lahko uživali v razgledu na vrhu gore. V predlogu je načrt za postavitev gondole od vasi do vrha gore ..., najpopularnejše v tem delu. Na vrh se povzpne vsako leto na tisoče obiskovalcev in pot je že močno erodirana. Gora ima dolgo industrijsko zgodovino, povezano z rudnikom bakra in kamnolomom skrilavca. V preteklosti je bilo veliko žičnic in jalovišč iz rudnika in kamnoloma. Proti vasi še vedno gleda velik obratujoč kamnolom skrilavca. Gondola je moderna in tiha in se bo neopazno vklopila v okolje. Prinesla bo nove službe in podpirala turistične ponudnike. Manj bo pohodnikov, ki povzročajo erozijo poti, kar bo pomenilo ohranitev

rastlinskih vrst. Gondolo bo uporabljala tudi gorska reševalna služba.

Odzivi oseb

Osebe v občinstvu se odzovejo na predstavitev predstavnika, postavljajo vprašanja in navedejo svoje argumente glede na vlogo, ki jo igrajo. Nadaljevanje sestanka lahko poteka v obliki »vročih sedežev«, tako da posamezen lik izpostavimo pred ostale in mora odgovarjati na vprašanja drugih udeležencev sestanka. To posamezniku omogoči globlje spoštovanje osebe, ki jo predstavlja.

Nadaljevanje

Udeležence razdelimo v dve skupini – na tiste, ki so za, in tiste, ki so proti. Skupine delajo novo nalogo. Primeri so:

1. Pripravijo triminutni intervju – prispevek za lokalni radio. Član skupine igra vlogo spraševalca.
2. Pripravijo poster ali letak s svojimi predlogi.
3. Uporabijo tehniko »mirujoče slike«, da pokažejo posledice razvoja. S svojimi telesi ustvarijo sceno ali dogodek, ki je ujet ali zamrznjen v nekem trenutku, kot fotografija. Možno je, da dovolite »mirujoči sliki«, da oživi z gibanjem ali celo govorjenjem. Opazovalci interpretirajo »mirujočo sliko«, kar je ravno tako pomemben del procesa kot postavljanje same fotografije.
4. Nadaljevanje te ideje je, da mora skupina pripraviti »mirujočo sliko« z bolj abstraktno in simbolično vsebino, kot je na primer »izkoriščanje«.
5. Vsak napiše kratek pisni prispevek. Lahko je del osebnega dnevnika osebe, na katero vpliva razvojni načrt, zabeležka o razvoju organizacije, ki bo gradila gondolo, ali pa novinarsko poročilo v stilu za lokalni časopis, tabloid ali za naravovarstveno revijo. Posamezen način pisanja spodbuja mlade k bolj osebnemu pogledu na problem in k upoštevanju različnih pogledov, k pristranskosti in k rabi jezika, kot je značilen za medije.

Primeri različnih vprašanj in problemov so povsod okoli nas v naravi. Opisane metode pa so lahko uporabne tudi za številne druge primere.

Avtor: Geoff Cooper, iz knjige *Outdoors with Young People, A Leader's Guide to Outdoor Activities, the Environment and Sustainability*

Prevod in priredba: Milena Hrstel, univ. dipl. biolog, prof.

Jo, že spet ta prva pomoč!

Pogost komentar, misel ob pogledu sedmošolca nekdanje osemletke na šolski urnik.

Obvezne šolske ure prve pomoči v sedmem razredu nekdanje osemletke so bile v urniku pogosto odrinjene nekam na konec šolskega dneva, po možnosti v petek zadnjo šolsko uro. Ne samo učenci, tudi izvajalci – učitelji so te ure jemali bolj kot dodatno obremenitev oz. kot obveznost zaradi premajhnega števila pedagoških ur redne delovne obveznosti. Temu primerna je bila tudi motivacija, strokovnost in izvedba vsebin prve pomoči. Seveda so bile tudi svetle izjeme, predvsem zaradi pritiskov in ozaveščenosti staršev v določenem šolskem okolju.

Zato ni naključje, da so se v programih prvih domov CŠOD znašle tudi vsebine iz prve pomoči, ki so jih predstavniki šol pogosto izbirali zaradi zgoraj opisanih problemov in potrebe po realizaciji predpisane obsega ur prve pomoči v šolskem učnem načrtu.

Tudi dom Ajda kot eden izmed prvih domov CŠOD je že v začetku svojega delovanja ponujal vsebine prve pomoči s podarkom na praktičnem delu. Sčasoma je ta program postajal vedno bolj zaželen vsebina naših obiskovalcev, verjetno tudi zaradi tega, ker smo se sodelavci v teh programih neverjetno »našli« in se »prepoznali« ter k izvajanju vsebin pristopali z izredno energijo in strokovnostjo, ki smo jo v vsakdanjem življenju pridobili kot gorski reševalci, alpinisti, taborniki, reševalci na smučiščih, od Rdečega križa Slovenije potrjeni učitelji prve pomoči ... Vseskozi smo izpopolnjevali svoje znanje, s sprotnimi analizami našega dela in tedenskimi evalvacijami smo dobivali povratne informacije, na podlagi katerih smo nenehno izboljševali in prilagajali našo kakovost izvajanja in obseg vsebin prve pomoči.

Vodstvo CŠOD nas je podpiralo z nabavo osnovnih učnih pripomočkov ter tudi z organizacijo izobraževalnih seminarjev in tečajev. Tudi pri nas so bili, še posebej prvi dan ob seznanitvi s tedenskim urnikom, podobni komentarji, kot je stavek v naslovu tega članka, ampak že »dan po tem« je prinesel v komentarje in pogovore

med učenci večjo pozitivno naravnost in pripravljenost sprejeti ponujene vsebine prve pomoči.

S prihodom devetletke so se spremenili šolski učni načrti, program prve pomoči za nekdanje sedmošolce je bil izločen iz šolskih vsebin, tu in tam je še kje živel v obliki šolskih krožkov.

V programe domov CŠOD so se umeščale nove vsebine in dejavnosti, ki so sledile preobrazbi šolstva in učnih načrtov. Dom Ajda ni bil izjema, vendar smo ravno zaradi velike uspešnosti in prepoznavnosti našega programa prve pomoči del tega obdržali, njegove vsebine pa postavili v nova oblačila z novimi naslovi. Na urniku se je tako pod kratico ŽVN (življenje v naravi) pojavila vsebina *Prva pomoč za*

preživetje v naravi, v sicer mnogo manjšem obsegu ur kot prej, pogost izbor te vsebine s strani naših obiskovalcev pa je potrjeval pravilnost naše odločitve in ponudbe.

Iz vsega napisanega ni težko zaključiti, zakaj smo s sodelavci v lanskem letu – v letu »projektov« – v trenutku soglasno odločili, da bomo ponudili in oblikovali nov, vsebinsko bogatejši program prve pomoči, ki smo ga umestili v program **Prva pomoč na Ajdi** in v program **Medvedka je pičila čebela – kaj naj storim?**

Program **prve pomoči na Ajdi** izvajamo v povezavi z učnimi vsebinami in cilji osnovne šole od četrtega do devetega razreda. Program se prilagaja tedenskemu urniku – vremenskim pogojem, letnemu času, izbranim učnim vsebinam in ciljem ter obsegu izbrane prve pomoči. Ponujamo ga v dveh oblikah:

Veriga preživetja

1. TEDEN PRVE POMOČI: ta oblika projekta je namenjena učencem osmega razreda OŠ v obsegu:

Minimalno število ur PP: 12 PU

Maksimalno število ur PP: 18 PU

VSEBINE:

1. Splošni napotki za PP in transport ponesrečenca
2. Reanimacija
3. Poškodbe kosti in sklepov
4. Rane in krvavitve
5. Termične poškodbe
6. Zadužitve
7. Ugriznine in piki
8. Električne poškodbe
9. Zastrupitve
10. Nenadna nagla obolenja
11. Utopitve
12. Domača lekarna

Naš novi učni pripomoček: **AED Plus**, šolski defibrilator z lutko

oporne točke – poudarke, od katerih je odvisna uspešnost podajanja vsebin prve pomoči.

2. ZDRAVO IN S CELO GLAVO NA IZLETE V NARAVO: ta oblika projekta

je namenjena učencem 4., 5., 6., 7. in 9. razreda OŠ v obsegu 4 do 10 ur PP.

VSEBINE:

1. Predstaviti preventivne in varnostne ukrepe v povezavi s programom naravoslovja in športa
2. Ukrepanje ob nevarnostih v živi in neživi naravi, npr.:
  - nevarnosti v neživi naravi: udar strele, zdrsi na strmih pobočjih, snežni plazovi, požari ...
  - nevarnosti v živi naravi: piki in ugrizi živali, nevarnost pretirane izpostavljenosti soncu, strupene rastline ...
3. Prva pomoč pri tipičnih poškodbah med izvajanjem športnih in naravoslovnih dejavnosti v naravi, npr. poškodbe kosti in sklepov, utopitve, zastrupitve, termične poškodbe, piki in ugrizi ...

Program **Medvedka je pičila čebela – kaj naj storim?** razpisujemo kot petdnevni ali tridnevni program prve pomoči za vrtce, v katerem se bodo otroci skozi poslušanje, opazovanje, igranje in aktivno sodelovanje seznanili s **posledicami** pikov (čebel, os, komarjev), s **prvo pomočjo** po piku in tudi **preventivo** pred piki. Poleg tega se bodo otroci seznanili še z ugrizi, zastrupitvami, poškodbami, prehladi, opeklinami idr.

Na podlagi dolgoletnih izkušenj smo s sodelavci postopoma izoblikovali ključne

MOTIVACIJA učencev je prva in najpomembnejša naloga učitelja in bistveno vpliva na nadaljnjo uspešno realizacijo programa. Pri tem so nam dovoljeni vsi pozitivni pedagoški in psihološki prijem, načini, »triki«, samo da učencem predstavimo pomen in potrebo po znanju prve pomoči v vsakdanjem življenju. Ponedeljkova večerna animacija je priložnost, da v okviru Uvoda v prvo pomoč uporabimo tako lastne kot otroške izkušnje, v katerih so se znašli bodisi kot poškodovanci, očitvidci ali celo reševalci. Nič zato, če svojo zgodbo malo domišljijsko obarvajo, pomembno je, da s tem ustvarimo primerno uvodno vzdušje, pozornost in zanimanje za nadaljevanje. Naj nas ne bo strah uporabiti posameznih šokantnih, vendar resničnih podatkov, števil, ki so same po sebi dovolj zgovorne. Podatkov, ob katerih nihče ne ostane ravnodušen. V Sloveniji vsako leto umre več kot 2000 ljudi zaradi srčnega zastoja (5–6 ljudi vsak dan), 700 zaradi samomora, 300 v prometnih nesrečah! V 90 % primerov so prisotni očitvidci, brez izvajanja temeljnih postopkov oživljanja (TPO) se verjetnost preživetja vsako minuto zmanjša za 10 %. Več kot 50 % poškodovanih umre zaradi nepravočasne in nepravilne prve pomoči. Zgodbe, fotografije in pogovore lahko »popestrimo« tudi z bolj sproščenimi trenutki; sam pogosto pred ponedeljkovo večerno animacijo stopim pred učence v belem delovnem plašču z veliko prponko, na kateri piše doktor Zdravič, v levem velikem žepu imam zračno tlačilko

za žoge kot alternativo injekciji, v desnem pa veliko kladivo kot prisposodbo anestezije. Po spontanem otroškem smehu sledi moje vprašanje: »Ali je to prva pomoč?« Teoretičnemu znanju mora slediti in ga nadgraditi **PRAKTIČNO DELO**, ki lahko poteka tudi vzporedno s podajanjem teoretičnih izhodišč. Delo v manjših in večjih skupinah, naključno izbrani člani skupin, konkretne naloge in primeri ... vaja, vaja, vaja, saj ko se znajdemo v resnični situaciji, zadržijo roke tudi najizkušenejšim reševalcem.

Z izbiro primerne **»UČILNICE«**, prostora, kjer bomo izvajali pouk, v domu Ajda nikoli nismo imeli težav. Velikokrat pa postane narava naša glavna učilnica tudi za prvo pomoč. Absolutno pravilna in šoli v naravi primerna izbira, le vreme nam jo včasih zagode.

Presenečenje, ko otroci med sprehodom po gozdu naenkrat na jasi zagledajo negibno ležeče človeško telo, za katero se izkaže, da je naša Ančka – lutka za oživljanje –, ki sem jo pred poukom skrivaj zanesel v gozd, je popolno, »štimgung« je pripravljena, pouk se lahko začne.

Dušan Planinc – Duka, dom Ajda

Igra s plesom

Ples je govorica telesa, ki se izraža skozi ritem glasbe in lahko predstavlja stil človekovega življenja. Je dejavnost, ki je primerna oblika rekreacije za otroke. Ob glasbi lahko mali nadebudneži sprostitjo odvečno energijo. Hkrati ples zbližuje in je dober pripomoček za socializacijo otrok.

Deli telesa je plesna igra, ki pogloblja medsebojne odnose, uči otroke sodelovanja, nauči pomagati prijatelju ter preverja, kako dobro otroci poznajo dele telesa. Je zabavno-sprostitutvena igra, ki lahko traja od pet do dvajset minut. Igramo jo lahko v učilnici, telovadnici, na igrišču. Potrebujemo listke z deli telesa in glasbo.

POTEK IGRE

Učitelj pripravi listke z vsemi možnimi deli telesa (levi komolec, desni uhelj, čelo, levi gleženj, desno stopalo itn.). Spravi jih v škatlo.

Izbere 10 plesnih parov (po možnosti prostovoljci – fant in dekle).

Posamezen plesni par iz škatle žreba listek z delom telesa, npr. desni prstanec. To pomeni, da se plesalca z desnim prstancem stikata, vmes pa morata dati še listek. Ob izbrani zvrsti glasbe plešeta vsaj tako dolgo, dokler jima listek ne pade na tla. Nato je na vrsti naslednji par z novim delom telesa in novo zvrstjo glasbe.

Ko vseh deset parov opravi nalogo, se vsi vrnejo na plesišče. Ob novi izbrani glasbi ponovno zaplešejo, a tokrat brez listkov med deli telesa. Izgleda, kot da plešejo otroci z drugega planeta. Poskusite – ne bo vam žal.

Igra se lahko izvede tudi kot tekmovanje. Po dva para med sabo tekmujeta. Izpade tisti, ki mu prej pade listek na tla. Zmagovalni par žreba nov listek in se v drugem krogu pomeri z drugim zmagovalnim parom. Igramo tako dolgo, da dobimo zmagovalca.

Jasmina Hudrap, prof.

Margam Discovery Centre

Uvod

Center šolskih in obšolskih dejavnosti že leto dni sodeluje v mednarodnem projektu Real World Learning (RWL). V začetku novembra 2012 sva s kolegico Simono Žibert Menart (dom Medved) v okviru srečanja delovnih skupin obiskala Margam Discovery Centre v južnem delu Walesa, ki deluje v okviru organizacije Field Studies Council (FSC). Tam sva ostala šest dni ter poleg dela v RWL dobro spoznala tudi center in njegovo poslanstvo.

Wales

Wales je del Združenega kraljestva, leži v zahodnem delu Velike Britanije. Predstavlja 8,5 % površine Združenega kraljestva, v njem živi 5 % celotnega prebivalstva. Posebnost Valižanov je njihov tradicionalni jezik, keltski valižanski. Danes ga govori le petina, delež pa nenehno upada. Uradna jezika v Walesu sta oba, valižanski in angleški, in večina Valižanov je na svoj jezik zelo ponosna. Wales slovi po svoji glasbi, zlasti zborovski. V preteklosti je bil center rudarstva in težke industrije, kar je v pokrajini pustilo globoke sledove.

Field Studies Council

FSC je okoljska izobraževalna organizacija, ustanovljena z namenom, da ljudem vseh starosti ponudi možnosti odkrivanja, raziskovanja in načine varovanja naravne pokrajine. Ustanovljena je bila leta 1943. Organizacija je danes mednarodno priznana in cenjena.

Vsako leto njene centre po državi obišče več kot 140.000 obiskovalcev različnih starosti. Njihova filozofija temelji na prepričanju, da več kot vemo o svetu okoli nas, bolj lahko cenimo njegove potrebe ter zaščitimo njegovo drugačnost in lepote za prihodnje generacije. Velik poudarek

je na poučevanju na prostem.

FSC deluje neodvisno in ni zakonsko financiran.

Margam Discovery Centre

Margam Discovery Centre se nahaja nekaj kilometrov vzhodno od industrijskega mesta Port Talbot v južnem delu Walesa. Postavljen je v čudovit park, kjer se prosto sprehajajo številne divje živali. Obiskovalcu ostanejo v spominu zlasti jeleni, ki se jim povsem približajo. Poleg divjadi je zanimiv čudovit grad, zgrajen v prvi polovici 19. stoletja, ki se nahaja v neposredni bližini centra. Do njega vodi impresiven petminutni sprehod.

Center ponuja visokokvalitetno okoljevarstveno izobraževanje za skupine različnih starosti. Ponuja eno- ali večdnevne programe. V centru je za obiskovalce na voljo 132 ležišč v 32 sobah, kuhinja z jedilnico, štiri notranje in ena zunanja učilnica, prenosni računalniki z brezžičnim omrežjem, manjša knjižnica, sušilnica in družabni prostor. Sobe se lahko s prilagajanjem uporabljajo za različno število gostov (od enega do štirih). Pet sob je prilagojenih invalidnim osebam.

Sama stavba je bila zaradi ekološke gradnje večkrat nagrajena. Zasnovana je bila v The Welsh School of Architecture, Cardiff University. Ima zanimive funkcije, kot so steklene stene in zunanji hodniki, kar daje obiskovalcu občutek, da je del naravne pokrajine. Stavba je v zasnovi pravokotna, v njenem središču je neke vrste učilnica v naravnem okolju, ki občutek naravnosti še povečuje. Izdelana je iz lesa, omogoča uporabo sončne energije, zbiranje deževnice, izkoriščanje dnevne svetlobe ter naravno prezračevanje. Skoraj v celoti je dvignjena od tal. Za ogrevanje uporabljajo biomaso.

Izobraževalni programi, ki jih center izvaja, učinkovito izrabljajo in vključujejo pokrajino, v kateri center stoji (številni travniki, pašniki, ribniki, potoki). Večdnevni programi vključujejo tudi obisk bližnjih sipin in raznolike obale. Blizu je tudi mesto Swansea ter največje in glavno mesto Walesa, Cardiff. Programi centra se vedno prilagajajo željam in potrebam posameznih skupin. Poudarek je na biologiji, naravoslovju in geografiji. Center izvaja

tudi programe poklicnega izobraževanja ter programe za posameznike in družine.

Več informacij o centru in njegovem delovanju lahko najdete na spletnem naslovu: <http://www.field-studies-council.org/centres/margamdiscoverycentre.aspx>.

Zaključek

Varovanje naravne in kulturne pokrajine predstavlja danes pomemben del vsakega izobraževalnega sistema. Ljudje v pokrajinah, kot je Wales, v preteklosti izpostavljenih grobim posegom v naravo, se tega posebej dobro zavedajo. Postavljeni pa so tudi pred nove izzive, kako spremeniti način razmišljanja in dela ljudi v pokrajini. Trajnostni razvoj je torej način življenja, ki je takšnih pokrajinah za njene prebivalce enostavno nuja.

Boštjan Gradišar,
ČŠOD, dom Bohinj

Viri slik:

<http://www.field-studies-council.org/virtualtours/margamdiscoverycentre/index.html>

http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_pictures/6342559.stm

Petošolci OŠ Vransko-Tabor so v Domu Ajda preživeli pet krasnih dni

Na spletni strani OŠ Vransko-Tabor sem našla tale zapis: »Vse ima korenine v spoštovanju: če spoštuješ sebe, spoštuješ druge, delo, okolje in naravo – drugi spoštujejo tebe. Spoštovanje se kaže v tvojem ravnanju.«

To so v domu Ajda dokazali tudi učenci dveh petih razredov OŠ Vransko-Tabor ter učitelji spremljevalci, ki so pri nas bivali od 4. do 8. marca 2013. Z njimi smo preživeli pet prekrasnih, nepozabnih dni. Bilo nam je zelo lepo.

Zaposleni doma ajda

Naša šola, OŠ Vransko-Tabor, leži na Vranskem. Je zelene barve. Šola ima veliko telovadnico, v kateri je tudi plezalna stena. Zraven nje se nahaja tudi vrtec Vransko. Šola ima štiri nadstropja, čisto na vrhu se bohota knjižnica z veliko knjigami. Zraven knjižnice je še računalniška učilnica. Šolo obiskuje veliko učencev, zato je jedilnica, v kateri imamo malico točno ob deseti uri dopoldne, tudi velika. Na šoli imamo različne zbiralne akcije, s katerimi pomagamo ljudem v stiski.

Zapisale: Pilar, Jelena, Sara, 5. a

Oči petošolcev OŠ Vransko-Tabor so vidеле in zapisale tole:

O domu Ajda

- Dom je bil super, sobe so bile lepo pripravljene. Najboljša je bila soba, v kateri smo spale punce 5. a razreda, saj je imela balkon z razgledom na dolino. **Julija, 5. a**
- Dom Ajda mi je bil všeč. Vse sobe so bile lepo urejene in velike. **Aljaž, 5. a**
- Vsaka soba je imela svoje ime. Bil sem v sobi Potolčeni kramoh. Sobe so imele pograde, kar mi je bilo zelo všeč. **Davor, 5. a**
- Dom Ajda se mi zdi zanimiv, prijeten in udoben. Vesela sem, da sem dobila to priložnost njegovega obiska. Tu bi ostala še več kot en teden, ampak moram domov. **Klara, 5. a**

O hrani na domu

- Hrana mi je bila zelo všeč. Kuharice so zelo, zelo dobro kuhale, vsak dan. Solata je bila kakšen dan malo pre-malo kisla, a vseeno je bila hrana odlična. **Ula, 5. b**
- Hrana je bila odlična. Kuharice so se zelo trudile, da so nas dobro postregle. Moram reči, da jim je uspelo. **Ema, 5. B**
- Hrana mi je bila zelo všeč, zelo sem uživala, ko sem jedla. **Patricija, 5. b**
- Hrana je bila raznolika, domača in lepo pripravljena. Meso smo dobili na »srebrnem« pladnju skupaj s krompirjem. Kuharice so opravile odlično delo. **Katja, Amadeja, Eva 5. a**

Kaj mi ni bilo všeč

- Dolgi pohodi, pobiranje telefonov čez noč. **Luka, 5. a**
- Vstajanje ob 7.00 ali ob 7.30. **Amadej, 5. b**

Kaj mi je bilo najbolj všeč

- Meni so bili najbolj všeč pohodi. **Luc, 5. b**
- Za prosti čas smo imeli veliko športnih rekvizitov. Učitelji pa so bili zelo zabavni in prijazni. **Nejc, 5. b**
- Plezanje po plezalni steni in streljanje z lokom ter prosti čas. **Matej, 5. b**
- Plesne igre četrtkove večerne animacije, saj smo veliko plesali in se smejali. **Sara Ana, 5. b**
- Ogled vseh muzejev v vasi Libeliče. **Mitja, 5. b**
- Simijev rojstni dan. **Domen, 5. b**

Kaj mi bo ostalo v spominu

- Najbolj mi bo ostal v spominu moj rojstni dan, ki sem ga praznoval v šoli v naravi 6. 3. 2013. Kuharice so bile tako prijazne, da so mi spekle zelo dobro sadno torto. Vsi skupaj so mi zapeli in čestitali. Torta je bila zame veliko presenečenje. **Simon, 5. a**

Z igro FOTOGRAFSKI APARAT so učenci iskali različne **pridevnike o naravi** ter kasneje iz njih sestavili pesmi.

Vtise zbrala: Jasmina Hudrap, prof.

NARAVA

Mati narava nam življenje dala je,
čprav je že **stara**
in zaradi ljudi **razpada** se.

Živali se neuspešno branijo,
a ljudje le njih
in njihov življenjski prostor ranijo.

Razvejano in listnato je drevo,
zato ni prav, da z njim delamo grdo.

Po dežju je vse **vlažno** in **mokro**,
tudi ljudje takrat ne delamo tako trdo.

Na nebu mavrica **pisana** se pojavi,
še medved vesel je **rjavi**.

Vir življenja je narava,
to ve že vsaka **rjavo-bela** krava.

Marsel, 5. a

Pesem ŠOLA V NARAVI

Nebo je bilo **jasno**,
imeli smo se **krasno**.
V dolini bilo je **veličastno**
in v kostnici **strašno**.
Ogledali smo si kmečke reči
in se pri tem zabavali.
V črni kuhinji bilo je mrzlo in **temno**,
zeleno ni bilo,
a vseeno smo imele se **lepo**.

Patricija, Sara, Laura, Sara Ana 5. b

Kmečka zbirka v Libeličah

V bližini doma Ajda se nahaja prelepa koroška vasica Libeliče, znana po koroškem plebiscitu leta 1920. Leta 1922 so jo ponovno priključili k matični domovini. Libeličani so še danes ponosni in zavedni ljudje, zato z veseljem ohranjajo koroško kulturno dediščino in razne druge stare običaje.

Kmečka zbirka je bila odprta 29. septembra 2002 ob proslavi osemdesetletnice priključitve vasi Libeliče k matični domovini. Stalna razstava zbirke je postavljena v obnovljenem delu župnijskega skednja v Libeličah. Predstavlja tradicionalno kmečko gospodarstvo, značilno za obdobje od druge polovice 19. stol. do okoli leta 1970 na območju današnje krajevne skupnosti Libeliče, ki obsega Libeliče, Libeliško goro in Gorče. S pomočjo vaščanov je zbranih preko 600 predmetov, ki so prikazani skozi letne čase in razdeljeni na delovna opravila.

V pritličnem delu skednja so predstavljena delovna opravila: »gnojvoža«, oranje, sejanje, okopavanje, košnja, žetev, spravilo pridelkov, stiskanje mošta, paša, »steljeraja«, skrb za živino in mlatenje žita. V nadstropju skednja pa so prikazana dela skozi letne čase, kot so: kmetov začetek delovnega leta, varovanje posevka, »likof«, kolina, priprava orodja, predenje volne, nabiranje zelišč in priprava na pomembne praznike (pust, velika noč, božič ...). Prikazana je tudi pot žita od setve in pletve do žetve in mlačve. Da si lažje predstavljamo najmanj znano opravilo, to

je mlačvo, jo ponazorijo z lutkami. Lutke uporabljajo primerne pripomočke in nam tako približajo pot od semena do kruha. Rž je bilo nekoč najbolj razširjeno žito na Koroškem. Rženi kruh ima še danes pomembno vrednoto v prehranjevanju na tem območju in na območju celotne Koroške.

Te ogleda, združene s prijetnim pohodom, v katerega lahko vključimo tudi gozdno učno pot, ponudimo našim obiskovalcem. Ti ob tem začetju utrip vasi in se z lepimi spomini vračajo domov.

Rajko Juvan

Dušan Planinc - Duka

Ko sem se pred leti zaposlila v CŠOD Ajda, se mi še sanjalo ni, da bom za sodelavca dobila vsestranskega Dušana Planinca, za prijatelje in znanca Duka. On je bil tisti, ki mi je na začetku, ko sem se uvajala v naše delo, veliko pomagal, in prav od njega sem se zelo veliko naučila. Še danes sem mu za to zelo hvaležna in zdaj imam možnost, da se mu za to tudi osebno zahvalim.

Portret, Med Visom (v ozadju) in Hvarom.
Foto: arhiv Duka

Dušan je v svojem življenju veliko dosegel, tako na osebni kot tudi športnem področju. Njegovi nazivi in dejavnosti v športu (kronološko) so:

- inštruktor alpinizma,
- jadrni padalec z A-licenco,
- učitelj alpskega smučanja druge stopnje,
- učitelj smučarskega teka druge stopnje,
- inštruktor športnega plezanja,
- vodnik kanuja na mirnih vodah,
- učitelj kajaka in kanuja na divjih vodah tretje (najvišje) stopnje.

Za dodatek pa še:

- vaditelj lokostrelstva,
- dolgoletni reševalec na smučišču,
- nosilec zelenega pasu v judu in rjavega pasu v jiu-jitsu,
- 8 let član državne Komisije za športno plezanje in 8 let član upravnega odbora Zveze športnih društev Občine Ravne na Koroškem,
- amaterski načrtovalec in snovalec plezalnih objektov.

Krasna si, bistra hči planin ... Foto: arhiv Duka

Kljub temu da sva sodelavca že skoraj deset let in v službi skupaj prebija veliko časa, tudi sama nisem vedela, da je nosilec zelenega in rjavega pasu.

Nedavno nazaj je Plezalni klub Martinček iz Radelj ob Dravi Dušana povabil, da v sklopu Martinčkovih večerov izvede predavanje o svoji športni ljubezni. Dušan se je na predavanje odlično pripravil, v kar sploh nisem dvomila. Predavanja z naslovom Kajak in veslanje na divjih in manj divjih vodah sem se z navdušenjem udeležila in sprevidela, da takih lepot, kot jih doživlja Dušan na svojih odpravah v potovalnem kajaku, ne bom nikoli imela možnost videti.

Preveslal je divje reke Slovenije, Hrvaške, Švice, Francije, Italije in Avstrije. S potovalnim (turnim) kajakom je »prekrižaril«
Jadran po dolgem in počez, v 5- do 8-dnevnih etapah je veslal po 400 do 500 km. Velikokrat je bil v teh akcijah čisto sam. Tudi Norveško morje mu ni neznanika. Pred sabo ima še veliko ciljev in želja. Od jadranskih otokov mu ostaja neznanika samo še morje okoli Lastova in Korčule. V mislih pa je že v Skandinaviji – to ostaja tudi eden izmed njegovih ciljev v prihodnosti.

In na kaj je Duka v svojem življenju najbolj ponosen? Vsekakor na svojo danes 26-letno hčerko Katjo, diplomirano

prevajalko in sodno tolmačko, še vedno vrhunsko športno plezalko, ki jo odlikujejo predvsem številne preplezane težke skalne plezalne smeri po celem svetu. Je članica in ambasadorka mednarodne ekipe ameriškega podjetja Five Ten in je bila v letih 2002 in 2003 pri svojih rosnih 16 letih prva koroška plezalka oz. plezalec, ki je postala članica članske državne reprezentance in tekmovala na tekmah svetovnega pokala.

In za konec Dukanova »nočna mora«, ki ga spremlja vsaj že 30 let: nikakor ne more spremeniti dejstva, da ima danes samo 24 ur!

Norveško morje, 2011. Foto: M. Žmitek

Za vse radovedneže pa še Dušanov blog: <http://dusanplaninc-duka.blogspot.com/>.

Jasmina Hudrap, prof.

Aktivne počitnice za otroke in mladostnike

Med počitnicami, ko so starši v službi, **Center šolskih in obšolskih dejavnosti** organizira počitniške tedne, polne veselja, zabavnega športa in ustvarjalnih dejavnosti. Namenjeni so vsem, ki želijo spoznavati naravo, plezati, kolesariti, plavati, se voziti s čolni, iskati skriti zaklad, odkrivati neznane koticke, se učiti

tujega jezika, jahati, risati, tekmovati, se zabavati ob tabornem ognju in preživeti teden v družbi svojih vrstnikov. Dolgčasa na takih počitnicah prav gotovo ni.

Informacije in prijava na www.csod.si.

AKTIVNE POČITNICE 2013

CŠOD dom	Program	Termin	Starost	Cena
Rak	Raziskujmo kras in Rakov Škocjan	7.7.-12.7.2013	11 - 15 let	99 €
		25.8.-30.8.2013		99 €
MP Kurent	Srednjeveške delavnice	21.7.-26.7.2012	11 - 15 let	119 €
	Športne počitnice na vodi - tečaj jadriranja z jadrnicami Optimist	24.8.-29.8.2013	11 - 15 let	139 €
Štrk	Gledališka delavnica	25.6.-30.6.2013	11 - 15 let	139 €
	Športne počitnice na vodi - tečaj jadriranja z jadrnicami Optimist	30.6.-6.7.2013	11 - 15 let	139 €
Ajda	S kanuji po Dravi s tečajem angleščine	7.7.-12.7.2013	10 - 15 let	139 €
	S kanuji po Dravi s tečajem nemščine	7.7.-12.7.2013	10 - 15 let	139 €
	Indijanske vragolije	14.7.-19.7.2013	9 - 13 let	99 €
	S kanuji po Dravi	4.8.-9.8.2013	10 - 15 let	99 €
		11.8.-16.8.2013	9 - 13 let	99 €
Kavka	Učenje angleščine v naravi	30.6.-5.7.2013	10 - 13 let	139 €
		7.7.-12.7.2013		139 €
		14.7.-19.7.2013		139 €
		18.8.-23.8.2013		139 €
Peca	Z gorskimi kolesi raziskujemo naravo	25.6.-30.6.2013	11 - 15 let	99 €
	Živim zdravo z angleščino in naravo	25.6.-30.6.2013	11 - 15 let	139 €
	Rezbarimo, slikamo in uživamo	30.6.-5.7.2013	11 - 15 let	119 €
	Raziskujmo Slovenijo - Slovenci po svetu	28.7.-4.8.2013	8 - 15 let	139 €
Planinka	Prave počitnice na Pohorju	30.6.-5.7.2013	9 - 13 let	99 €
		7.7.-12.7.2013		99 €
Trilobit	Svet v malem - spodbujanje kreativnosti	25.6.-28.6.2013	9 - 14 let	95 €
	Počitnice brez meja v Karavankah	30.6.-5.7.2013	11 - 15 let	99 €
		7.7.-12.7.2012		99 €
	Svet v malem - spodbujanje kreativnosti	18.8.-23.8.2013	9 - 14 let	149 €
Vojsko	Klekljarske počitnice	30.6.-5.7.2013	9 - 15 let	139 €
	Impro gledališče	30.6.-5.7.2013	9 - 15 let	139 €
	Super počitnice	11.8.-16.8.2013	9 - 13 let	99 €
		18.8.-23.8.2013	9 - 13 let	99 €
	Super počitnice, spoznajmo se	24.8.-29.8.2013	9 - 13 let	99 €
Bohinj	Jezikovni teden (ang. in nem.)	30.6.-5.7.2013	12 - 15 let	139 €
			12 - 17 let	139 €
			ang. nem.	
Burja	Poletje ob morju v Burji	18.8.-23.8.2013	12 - 15 let	139 €
Čebelica	Po špansko na Dolenjskem	30.6.-5.7.2013	12 - 15 let	139 €
	Raziskovalni tabor VOT 2013 "Sonaravno igrišče"	14.7.-20.7.2013	13 - 15 let	119 €
	Eko angleške počitnice	18.8.-23.8.2013	8 - 12 let	139 €
		25.8.-30.8.2013		139 €

CŠOD dom	Program	Termin	Starost	Cena
Fara	Kolpa vabi	7.7.-12.7.2013	7 - 11 let	99 €
	Kolpa vabi po italijansko	4.8.-9.8.2013		139 €
	Kolpa vabi po srbsko	4.8.-9.8.2013		139 €
Gorenje	Mednarodna izmenjava v Berlinu - vodne aktivnosti	12.7.-19.7.2013	14 - 17 let	150 €
	Mednarodni tabor - International sports youth exchange	18.8.-27.8.2013	14 - 17 let	150 €
Jurček	Iskanje izgubljenega zaklada	30.6.-5.7.2013	7 - 10 let	99 €
	Iskanje izgubljenega zaklada	14.7.-19.7.2013		99 €
	Učenje ruskega jezika s počitniškimi dogodivščinami	14.7.-19.7.2013		139 €
	Iskanje izgubljenega zaklada	21.7.-26.7.2013		99 €
	Učenje ruskega jezika s počitniškimi dogodivščinami	21.7.-26.7.2013		139 €
Kranjska Gora	Razgibajmo se pod Vitrancem - športne počitnice	25.6.-30.6.2013	11 - 15 let	99 €
	Živeli bomo zdravo, s športom in naravo	30.6.-5.7.2013	11 - 15 let	99 €
	Razgibajmo se pod Vitrancem - športne počitnice	25.8.-30.8.2013	11 - 15 let	99 €
Lipa	Tehnika in igra	25.6.-28.6.2013	8 - 11 let	65 €
	Na robu pragozda	30.6.-5.7.2013		99 €
	Likovni teden v Lipi	18.8.-23.8.2013		99 €
	Likovni teden v Lipi	25.8.-30.8.2013		99 €
Medved	Počitniški teden z astronomijo	30.6.-5.7.2013	9 - 13 let	119 €
	Na deželi je lepo	25.6.-28.6.2013	6 - 9 let	65 €
		18.8.-23.8.2013	7 - 10 let	99 €
		24.8.-29.8.2013		99 €
Planica	Športno poletje v Planici	30.6.-5.7.2013	11 - 15 let	99 €
Radenci	S kajaki in kanuji po Kolpi - integracijski tabor	21.7.-26.7.2013	11 - 15 let	99 €
	S kajaki in kanuji po Kolpi	14.7.-19.7.2013	11 - 15 let	99 €
		28.7.-2.8.2013		99 €
Soča	Poletne radosti ob Soči s Slovenci po svetu	27.7.-10.8.2013	7 - 14 let	190 €
	Poletne radosti ob Soči	30.6.-5.7.2013	11 - 15 let	139 €
Breženka	Morske in obmorske dogodivščine	25.6.-30.6.2013	12 - 15 let	139 €
		11.8.-16.8.2013		139 €
Škorpiljon	Teden s konji - jahanje	23.6.-28.6.2013	9 - 13 let	139 €
		30.6.-5.7.2013	9 - 13 let	139 €
		7.7.-12.7.2013	11 - 15 let	139 €
		14.7.-19.7.2013	9 - 15 let	139 €
		11.8.-16.8.2013	9 - 15 let	139 €
		18.8.-23.8.2013	11 - 15 let	139 €
		25.8.-30.8.2013	11 - 15 let	139 €